

De la „Unirea fundamentală” la „Unirea care a durat”.
Aloisie Tăutu despre formarea Bisericii Române Unite

Kereskényi Sándor

Problematica legăturilor românilor cu Biserica Romei a suscitat mereu vii controverse, ajungându-se la opinii dintre cele mai variate, uneori chiar contradictorii. S-ar părea că cel mai negativ obicei, în abordarea unui subiect delicat ca acesta, îl constituie implicarea confesionalului, care urmărește să scoată din curgerea evenimentelor istorice în sine, argumente pentru discreditarea sau distrugerea opiniei „adversarului”. Or, istoriografia, trebuie să plece în elaborarea câmpului interpretativ de la izvorul sigur, scris sau nescris, luat ca atare fără prejudecăți de ordin subiectiv, confesional, care produc, în general, unilateralizarea, îngustarea perspectivelor, viziunilor istorice.

Aloisie L. Tăutu (1895-1981) a avut o activitate laborioasă și eficientă în consolidarea spiritualității greco-catolice din România. S-a născut în perioada post-memorandistă, în fragedă tinerețe a fost ajutat de preotul Constantin Lucaciu (fratele lui Vasile Lucaciu), apoi a devenit martorul mișcărilor ardeleno-prilejuite de căderea Imperiului Austro-Ungar, unirea Transilvaniei cu România. A participat la diferite evenimente ale vieții confesionale și politice din perioada interbelică, desfășurându-și activitatea într-un mod rodnic, în exil, pe timpul existenței comunismului în Europa de Răsărit, ca reprezentant al Bisericii Române Unite. Ca unul dintre cei mai activi canonici, el a reușit să se facă deosebit de apreciat nu numai în mediile eclesiastice. A îndeplinit diverse funcții în cadrul Ministerului Cultelor, a fost consilierul eclesial al României la Vatican (1937-1947), realizând o operă de teolog, filozof și istoric pe măsura atitudinii sale ferme și principiale, adoptate de-a lungul vieții.¹

Din multilaterală activitate desfășurată de Aloisie L. Tăutu distingem preocupări în domeniul istoriografiei, cercetări istorice, a traducerilor și tipăriturilor. Ar fi insuficientă prezentarea figurii de învățat a lui Tăutu, fără a reliefa obsedantul ideal care l-a măcinat în interior atât pe el, cât și pe antecesorii săi, istorici aparținând Bisericii Blajului. A năzuit să arate legăturile sufletului românesc cu Apusul, fără să neglijeze nici pe cele avute cu Răsăritul. Dar mai presus de toate a încercat să contribuie la eliminarea din gândirea românească a tot ce poate întuneca sau pune în primejdie „elementele lui esențiale: romanitatea și creștinătatea”.

Încă din materialele pe care le-a elaborat în prima parte a carierei sale, se remarcă o bună cunoaștere a cadrului istoric în care s-au derulat secvențele fundamentale ale Unirii Religioase. Chiar de atunci apare ca un cercetător devotat și profund angajat în susținerea cauzei Unirii. A restaurat cu migală și a redat cu entuziasm numeroase momente semnificative din complexa evoluție a greco-catolicismului, deplasându-se extrem de mobil în câmpul sensibil al ipotezelor istorice, conturând atractive și veridice teorii pentru etape-cheie, mai puțin acoperite documentar, din trecutul Bisericii Unite. Beneficiind de capacitatea de a esențializa imaginea focalizată asupra evenimentelor confesionale de lungă durată și de a sintetiza componentele de bază ale fenomenelor religioase ample, el a refăcut, în scheme simple dar cuprinzătoare, imagini dizolvate în negura vremurilor.²

Din categoria aceasta a reconstrucției teoretice, viabile prin argumentația lor, face parte și studiul intitulat *Uniri cu Roma în cursul istoriei românești* (1968). Lucrarea

---

¹ Claudiu Porumbăceanu – Bujor Dulgău, *Oameni din Sătmar*, Satu Mare, 2000. p. 222-224.; Codruța Maria Știrban – Marcel Știrban, *Din istoria Bisericii Române Unite, 1945-1989*. Satu Mare, 2000. p. 21-22, 30-33.; Remus Câmpeanu, *Biserica Română Unită între istorie și istoriografie*, Cluj-Napoca, 2003. p. 180.

² Câmpeanu, *op.cit.*, p. 182.

descrie nu mai puțin de 12 uniri sau încercări de unire cu Biserica Romei, derulate pe parcursul mai multor secole cuprinse între încreștinare – proces definit de autor ca Unire fundamentală – și epoca domniei lui Cuza.³ Aderările la catolicism au fost modelate în forma unui amestec atractiv de evenimente reale și posibile, încorporate într-o structură logică, din care s-a eliberat însă componenta imaginară excesivă.

Din seria celor 12 opțiuni pentru credința romană câteva sunt prezentate prin includerea unor note polemice moderate. Cu un accent polemic apăsător este abordată aderarea a 11-a la catolicism – cea din anii 1697-1700. Această aderare definită ca „Unirea care a durat”, este evaluată ca fiind una de o însemnătate covârșitoare, folosind un registru de tonalități de reproș la adresa ortodocșilor, care consideră Unirea o creație iezuită sau o apreciază ca o simplă alianță tactică cu Roma. În opinia lui Tăutu nu adepții catolicismului au urmărit interese meschine, nu ei au spart „unitatea spirituală” a poporului, ci grecii sau slavii. Uniții au avut o „strategie spirituală”, astfel transferul confesional nu a însemnat o decădere strategică, un impas instituțional a religiozității românești din Transilvania, fiindcă instituționalitatea presupusă a existat numai la un nivel mediocru sau submediocru la interferența secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea.⁴

Tăutu în multe locuri preia binecunoscutele argumente ale lui Augustin Bunea despre dorința de anihilare a presiunii slave și de înlăturare a tiraniei patriarhiei de la Constantinopol. De evidențiat rămâne însă, în primul rând, logica greu de contracarat a narațiunii istoriografice – chiar și în părțile mai puțin sprijinite documentar – , sau formularea pe alocuri a unor idei surprinzător de actuale. Astfel, Tăutu subliniază că religia nu este esențială în componența etnică a unui popor. Studiul, prin temă, prin atractivitatea ipotezelor conținute și prin înlănțuirea fermă a componentelor istorico-filozofice conturate cu abilitate speculativă, rămâne o fertilă sursă de referință sau de inspirație pentru istoricii și teologii greco-catolici de astăzi.

Istoricul confesional s-a mai pronunțat asupra Unirii religioase în numeroase materiale. În articolele din primii ani de exil, nu s-a putut concentra în liniște asupra analizei momentului confesional, deoarece conjunctura epocii îi impusese un alt obiectiv prioritar, și anume acela de a răspunde atacurilor intensificate ale „frontului istoric” din țară. Acesta a fost instrumentat de regimul comunist, care se străduia cu vehemență să-și motiveze decizia abuzivă de desființare a Bisericii Române Unite.⁵

Articolul *Unirea calumniată* (1950) a avut un dublu rol: de a omagia imensele eforturi istoriografice depuse de uniți, și totodată de a lua poziție împotriva gravelor sentințe pronunțate de scrisul istoric ortodox asupra unei biserici românești, care în pofida tuturor vicisitudinilor, refuza să depună armele spirituale.

Tot din categoria răspunsurilor oferite de Tăutu atacurilor venite din țară la adresa Unirii religioase, în primii săi ani de exil, a făcut parte materialul intitulat *Adevărul maltratat* (1953), care s-a dorit a fi o luare de poziție împotriva unor afirmații eronate, cuprinse într-un mic catehism publicat pentru românii din America. Tăutu, arătând că universalismul catolic – ca mare și reală frăție conducătoare la cer a creștinilor – corespunde cel mai bine misiunii bisericii între oameni, demonstrează că cei care au aderat la catolicism, au făcut-o punând pe primul plan motivele spirituale, deși recunoaște că Unirea s-a făcut și pentru motive mai lumești, pentru avantaje politice și materiale.

În aceeași perioadă apărea la Madrid o lucrare de mare importanță, o sinteză istoriografică coordonată de monseniorul Aloisie L. Tăutu, intitulată *Biserica Română Unită. Două sute cinci zeci de ani de istorie*. Spre deosebire de articolele precedente, această carte avea în primul rând meritul de a nu se fi angrenat în polemică, abordând

³ Aloisie L. Tăutu, *Uniri cu Roma în cursul istoriei românești*, în „Buna Vestire” VII (1968), nr. 4., p. 5-37.

⁴ *Ibidem*, p. 26.

⁵ Câmpeanu, *op.cit.*, p. 183.

istoricul greco-catolicismului cu obiectivitatea cuvenită unei teme de importanță majoră. Utilitatea elaborării, valoarea informatică a conținutului, echilibrul expunerii, larga perspectivă teoretică se deduc și din frecvența cu care este citată chiar și de specialiștii de astăzi ai istoriei bisericii.

Partea lucrării dedicată momentului aderării românilor transilvăneni la catolicism reconstituie următoarele etape: 1. *preludiul* (strategia, tactica și activitatea precursorilor Unirii); 2. *opțiunea* (concretizarea planurilor sinodului lui Teofil); 3. *șovăiala* (încercare de răspuns a românilor la atitudinea duplicitară a Dietei din septembrie 1699); 4. *decizia* (soborul de la 1790); 5. *conflictele* (plângeri împotriva lui Atanasie Anghel, vizita episcopului unit la Viena); 6. *clarificarea* (a doua Diplomă Leopoldină); 7. *reacțiile* (din Ardeal și dinspre spațiul extracarpatic); 8. *agitația* (acțiunile politice și militare ale lui Francisc Rakoczi al II-lea și mișcarea lui Ioan Țirca); 9. *renunțarea* (slăbirea temporară a Unirii datorită presiunii protopopilor calvinizați); 10. *revenirea* (reînnoirea deciziei din 1700).

Potrivit argumentelor lui Remus Câmpeanu aici avem de-a face cu o incursiune profundă și bine concepută în trecutul greco-catolicismului, care face ca lucrarea coordonată de Tăutu să se dovedească foarte utilă specialiștilor istoriei confesionale.⁶ Ca și în cercetările lui Zenovie Pâclișanu, a fost subliniată importanța unirii rutenilor, ca experiment necesar pentru proiectul de catolicizare a românilor ardeleni. (Aici trebuie menționată influența sintezei coordonate de Tăutu asupra concepției lucrării de doctorat a lui Ovidiu Ghitta, *Catolicismul și românii din dioceza de Mukacevo, sfârșitul secolului XVII – începutul secolului XVIII.*, 1997. Tot în această ordine de idei trebuie semnificată marea lucrare monografică a lui Lucian D. Periș, apărută inițial în limba italiană, *Prezențe catolice în Transilvania, Moldova și Țara Românească, 1601-1698.*, 2000.)

Ceea ce Aloisie L. Tăutu a căutat să constituie, a fost baza teoretico-istorică pentru argumentarea necesității reînnoirii românilor la unitatea spiritual-bisericească cu Roma înaintașilor lor. Pentru un popor, precum cel român, aflat în vecinătatea cu tendințe asimilatoare a slavilor și maghiarilor, Unirea religioasă apare ca un factor de reînnoire-resuscitare a conștiinței etnico-naționale. Unirea cu Roma este argumentată ontologic, bazată în primul rând pe exemplele enunțate de Școala Ardeleană, susținând străvechea origine a creștinismului românesc din izvorul latin al Romei.

Factorii observați de Tăutu ca fiind elemente de piedică în calea săvârșirii unității spirituale cu popoarele latinofone au fost în primul rând permanenta tendință a regalității maghiare de a folosi catolicismul drept armă pentru obținerea de avantaje politico-economice pe seama românilor precum și ambientul religios bizantinofil și slavofil în care toți ierarhii Bisericii Ortodoxe Române au fost educați. Factorul politic expansionist, pe de o parte și o „nefirească psihologie antilatină și antipapală”, pe de altă parte, introdusă în subconștientul elitei culturale românești, au făcut ca desăvârșirea aderării românilor, pe plan ecleziastic, la universalismul Bisericii Romei să fie veșnic târâgănată.

Rămâne, deci, după opinia monseniorului Aloisie L. Tăutu, ca odată create bazele teologice, culturale și istoriografice ale acestui proces unificator, să se fructifice ulterior în timp, ceea ce înaintașii nu au reușit suferind urmările unui „fatal destin al istoriei”, care a făcut ca majoritatea românilor să rămână oarecum despărțiți de Roma originilor lor.⁷

⁶ *Ibidem*, p. 188.

⁷ Lucian D. Periș: *Aloisie Tăutu, Aspecte din opera istorică*, Blaj, 2003. p. 81-82.

From the “fundamental Union” to the “long lasting Union”: Aloisie Tăutu on the Romanian Unite Greek-Catholic Church

(Abstract)

Aloisie Tăutu (1895–1981) had an efficient and consequent activity in consolidating the greek-catholic spirituality in Romania. Among his multiple activity, the most important are the contribution in the field of historiography, historical research, the translation of several important texts and the edition and printing of books. The most important mission of Aloisie Tăutu was to try to eliminate from the Romanian mentality all factors which might endanger “its essential elements: the Romanity and Christianity.”